

OKRĘGOWA
KOMISJA
EGZAMINACYJNA
w KRAKOWIE

PRÓBNY EGZAMIN MATURALNY Z JĘZYKA POLSKIEGO

Arkusz egzaminacyjny III

POZIOM ROZSZERZONY

MODEL ODPOWIEDZI I SCHEMAT OCENIANIA

**ARKUSZ III
PR**

WRZESIEŃ 2001

JĘZYK POLSKI

ZASADY PRYZNAWANIA PUNKTÓW

Zdający może uzyskać maksymalnie 100 punktów, które przyznajemy według następujących zasad:

Rozwinięcie tematu

1. Ocenianie rozwinięcia tematu rozpoczynamy od uważnej lektury kryteriów.
2. Rozwinięcie tematu oceniamy, śledząc realizację poszczególnych kryteriów. Na lewym marginesie pracy zapisujemy spełnione kryterium, posługując się jego numerem (np. 1a), 6 b) itp. w przypadku tematu 1 oraz 1c), 2, 4 itp. w przypadku tematu 2).
3. Aby uzyskać maksymalną liczbę punktów, zdający musi spełnić 17 spośród wymienionych kryteriów (nie musi zrealizować każdego kryterium; nie może uzyskać więcej niż 51 punktów, nawet, gdy zaznaczymy spełnienie więcej niż 17 kryteriów).
4. Za każde spełnione kryterium przyznajemy 3 punkty (obowiązuje skala 0-3, nie wolno przyznać punktów częściowych).
5. Należy pamiętać, że model nie narzuca porządku wypowiedzi zdającego.
6. Oczekujemy wypowiedzi o treści synonimicznej, nie identycznej do podanej w modelu. Zdający nie musi cytować, mimo że w modelu znajdują się cytaty.

Kompozycja i styl

1. Oceniamy na podstawie kryteriów na 10 lub 5 punktów. Nie możemy przyznać innej liczby punktów niż wskazane.
2. Błędy stylistyczne popełnione przez zdającego zaznaczamy na prawym marginesie pracy.
3. Błędów nie liczymy!
4. Należy wziąć pod uwagę, że w pracy na poziomie rozszerzonym nie oceniamy podstawowych umiejętności kompozycyjnych i stylistycznych, za które zdający otrzymał już punkty na poziomie podstawowym.

Język

1. Oceniamy na podstawie kryteriów na 21 lub 10 lub 5 punktów. Nie możemy przyznać innej liczby punktów niż wskazane.
2. Błędy językowe popełnione przez zdającego zaznaczamy na prawym marginesie pracy.
3. Błędów nie liczymy!
4. Należy wziąć pod uwagę, że w pracy na poziomie rozszerzonym nie oceniamy podstawowych umiejętności językowych, za które zdający otrzymał już punkty na poziomie podstawowym.

Szczególne walory pracy

1. Punkty za szczególne walory przyznajemy wtedy, gdy w pracy odnajdujemy stwierdzenia i wnioski zgodne z ideą tematu, a nie zawarte w modelu oceniania lub gdy zadanie posiada szczególne walory stylistyczne i kompozycyjne (np. eseistyczne).
2. Przyznajemy po 2 punkty za walor, czyli odpowiednio: 2, 4, 6 lub 8 punktów.
3. Gdy nie odnajdujemy w zdaniu szczególnych walorów zdający nie uzyskuje punktów.

Zarówno za rozwinięcie tematu, jak i za kompozycję, styl i język zdający może otrzymać 0 punktów.

Temat 1: Zbigniew Herbert i Arthur Hugh Clough o kodeksie moralnym „współczesnego” człowieka. Porównaj refleksje poetów interpretując załączone teksty: *Dziesięć ścieżek cnoty* i *Najnowszy dekalog*.

I. ROZWINIĘCIE TEMATU (można przyznać maksymalnie 51 punktów, nie przyznajemy punktów częściowych)

Zestawienie poglądów obu poetów na kwestie moralne

1. Nie będziesz miał Bogów cudzych przede mną
 - a) A.H.C.: „wiara” w jednego Boga uwarunkowana jest aspektem ekonomicznym – religijność kosztuje / skąpstwo duchowe / w sercu człowieka jest mało miejsca, jego serce jest małe, więc i on sam jest mały wiary / zamiast Boga kocha pieniądze 3 pkt.
 - b) Z.H.: politeistyczne założenie: jest wielu Bogów, których należy kochać / każdy człowiek ma swojego Boga, w którego wierzy i którego wielbi w swoim sercu 3 pkt.
2. Nie będziesz brał imienia Pana Boga twego nadaremno
 - a) A.H.C.: przekleństwa należy wykorzystać przeciwko swoim wrogom / usprawiedliwia to niewątpliwie potrzeba zemsty, czerpania przyjemności z odwetu na wrogu / ubolewanie z powodu tak niewielkich strat, jakie ponoszą oponenty 3 pkt.
 - b) Z.H.: bogowie są daleko i milczą / usytuowanie panteonu w miejscu niedostępnym dla ludzkich komunikatów / ludzkie wołania, modlitwy i wezwania są zakłócane przez zjawiska atmosferyczne – przyroda broni dostępu do Bogów / na próżno człowiek stara się wzywać Bogów, ich świat jest autonomiczny i odległy 3 pkt.
3. Pamiętaj, abyś dzień święty święcił
 - a) A.H.C.: obecność na niedzielnych nabożeństwach gwarantuje poczucie siły z powodu przynależności do Kościoła / to konieczność ukonstytuowania swojej „religijności” w kategoriach fanatycznej dyscypliny / świat boi się fanatyków 3 pkt.
 - b) Z.H.: świątynie są przepełnione / być może – nie ludźmi głębokiej wiary/ Wiara jest sprawą indywidualną / modlę się wszędzie, gdyż kościół jest we mnie 3 pkt.
4. Czcij ojca swego i matkę swoją
 - a) A.H.C.: gorzka prawda o molestowaniu finansowym rodziców przez dzieci / uprawianie polityki pokory i uległości w celu osiągnięcia korzyści materialnych / w myśl powiedzenia: pokorne ciele dwie krowy ssie 3 pkt.
 - b) Z.H.: z doświadczenia wysuwa poeta wniosek o uzasadnionej przychylności Bogów potrzebie szacunku i miłości nie tylko do rodziców, ale do wszystkich potrzebujących, w tym zwierząt 3 pkt.
5. Nie zabijaj
 - a) A.H.C.: samemu nie należy zabijać / niech zrobią to inni / akceptacja mordu przez zachowanie dystansu / nie należy walczyć z tymi, którzy uśmiercają, ani pomagać potencjalnym ofiarom zabójstwa / całkowita obojętność / znieczulenie moralne / człowiek - biernym świadkiem seansu zbrodni 3 pkt.
 - b) Z.H.: kategoryczne: nie zabijać / chodzi o różne formy uśmiercania, np. obmowa została zakwalifikowana jako rodzaj skrytobójstwa 3 pkt.

6. Nie cudzołóż
- a) A.H.C: nie należy cudzołodzić, nie z racji moralnych, lecz z powodu perypetii i komplikacji z tego wynikających / po co narażać się na niepotrzebne kłopoty / sam fakt nie jest zdrożny i można go akceptować, lecz wiąże się odpowiedzialnością za swoje czyny, a to jest nie do zaakceptowania 3 pkt.
 - b) Z.H.: zdecydowane poszanowanie związków uczuciowych – niekoniecznie formalnych – między kobietą i mężczyzną / wolnej i nieskrępowanej miłości / unikanie przesady w miłości, nie zawsze znaczy poszanowanie umiaru / odrzucenie skrajności: neurotyczna miłość z wiecznym poczuciem niespełnienia i nienasyceń (stąd nieszczęśliwa), kontra miłość „naturalna”, zwyczajna, dająca poczucie szczęścia i zadowolenia. Dzieci doświadczające braku miłości, z racji deficytu uczuciowego swoich rodziców / zgodnie z zasadą 7 (*Starać się być szczęśliwym, bo tylko tacy ludzie mogą dać szczęście innym*): nieszczęśliwi małżonkowie nie mogą obdarzyć szczęściem swoich dzieci/ uczynić swoich dzieci szczęśliwymi 3 pkt.
7. Nie kradnij
- a) A.H.C: w sposób jawny / nie narażaj się / lepiej cieszyć się z drobnych łupów na wolności, niż z bogactwa w celi lub pod szubienicą 3 pkt.
 - b) Z.H.: kradzież w miarę potrzeb / założenie, że kradzież jest nieunikniona / można ukraść czyjeś spojrzenie, serce, myśli ... / wykluczenie kradzieży dla zysków materialnych / jedynie, by wzbogacić się wewnętrznie 3 pkt.
8. Nie mów fałszywego świadectwa przeciw bliźniemu swemu
- a) A.H.C: oszczerca powinien działać w ukryciu / ostrzeżenie przed komplikacjami 3 pkt.
 - b) Z.H.: dwa znaczenia:
 - dosłowne: obmowa jest rodzajem skrytobójstwa 3 pkt.
 - niebezpieczne ideologie są rodzajem zbiorowego kłamstwa / kłamstwa na dużą skalę / twórcy nowych ideologii świadczą fałszywie przeciw swoim wrogom, obrońcom starego porządku, aluzje do kłamliwej propagandy komunistycznej 3 pkt.
9. Nie pożądaj żony bliźniego swego / X. Ani żadnej rzeczy, która jego jest
- a) A.H.C: Pożądanie łączy się z zazdrością / ponieważ nie mogę dorównać bliźniemu, zabiorę mu to co ma i będzie nikim 3 pkt.
 - b) Z.H.: w miejsce *nie pożądaj* ... poeta proponuje: ogranicz własną wolność, która może stać się źródłem i przyczyną krzywdy własnej i zagrożeniem dóbr osobistych bliźnich 3 pkt.
10. Puenta
- a) A.H.C: Przewrotna parafraza najważniejszego chrześcijańskiego przykazania (w miejsce: *Będiesz miłował Pana Boga twego z całego serca swego, z całej duszy swojej i ze wszystkich myśli swoich, a bliźniego swego jak siebie samego*, poeta wpisuje – *W sumie: wystarczy ci miłować Pana. Przesada nie jest natomiast wskazana / Gdzie indziej; zwłaszcza Boże broń, bliźniego / Nie miłuj b a r d z i e j niż siebie samego.*); Portret człowieka skarłanego moralnie, dla którego moralność jest czymś martwym i fałszywym, to deklaracja obłudy i hipokryzji (oczekujemy spełnienia jednego z podanych kryteriów) 3 pkt.
 - b) Z.H.: Hierarchizacja grzechów
 - grzechy duchowe – te, które naruszają, bądź burzą porządek moralny 3 pkt.
 - grzechy ciała – nieistotne, z których człowieka mogą oczyścić kary cielesne

11. Wnioski:

- a) podkreślenie braku jakichkolwiek podobieństw poglądów obu poetów na kwestie moralne 3 pkt.
- b) narrator Herberta – mądry, doświadczony życiowo, zdystansowany, nie narzucający swoich poglądów innym, skromny, miłujący kulturę – szczególnie filozofię antyczną (wpływy platońskie, epikurejskie, stoickie, horacjańskie, ...), zasadniczy w zasadniczych kwestiach moralnych, wyraźnie podkreślający niebezpieczeństwo kryjące się w nadużywaniu wolności 3 pkt.
- c) podmiot liryczny w wierszu A.H. Clougha – bezpośredni, ironiczny, przewrotny, diaboliczny, demaskujący fałsz i zakłamanie moralne 3 pkt.
- d) w tekście Herberta: refleksje idą „obok” lub „za” dekalogicznym porządkiem moralnym, nawet wtedy, gdy są alternatywne do treści przykazań; są propozycją powrotu do elementarnych zasad moralnych, ukształtowanych i osadzonych w kulturze europejskiej 3 pkt.
- e) w wierszu A.H. Clougha: poglądy czysto kazuistyczne, całkowicie zmieniające istotę prawd dekalogu; służą wyeksponowaniu niebezpiecznego *syndromu moralności stosowanej*, która współczesnym pozwala bezpiecznie eksponować swoje konformistyczne postawy i poglądy 3 pkt.
- f) narrator Herberta delikatnie poucza, ostrzega, jego refleksja ma charakter klasycznej dydaktyki; w wierszu Clougha dydaktyka jest trudniejsza (bliska rozumieniu Moliera i Szekspira), przewrotność podmiotu lirycznego polega zastosowaniu „znaku ujemnego” 3 pkt.

UWAGA: model nie narzuca porządku wypowiedzi zdającego. Oczekujemy refleksji i wniosków synonimicznych wobec modelu.

II. KOMPOZYCJA (maksymalnie 10 punktów, nie przyznajemy punktów częściowych)

- podporządkowana zamysłowi interpretacyjnemu, funkcjonalnemu wobec tematu, spójna wewnętrznie, przejrzysta i logiczna; pełna konsekwencja w układzie graficznym 10 pkt.
- uporządkowana według przyjętego kryterium, spójna; graficzne wyodrębnienie głównych części 5 pkt.

III. STYL (maksymalnie 10 punktów, nie przyznajemy punktów częściowych)

- jasny, żywy, swobodny, zgodny z zastosowaną formą wypowiedzi; urozmaicona leksyka 10 pkt.
- zgodny z zastosowaną formą wypowiedzi, na ogół jasny; wystarczająca leksyka 5 pkt.

IV. JĘZYK (maksymalnie 21 punktów, nie przyznajemy punktów częściowych)

- poprawna, urozmaicona składnia i frazeologia, zgodna z normą fleksja i ortografia, rzadko pojawiające się błędy interpunkcyjne 21 pkt.
- poprawna, urozmaicona składnia i frazeologia, zgodna z normą fleksja, sporadycznie pojawiające się błędy ortograficzne i interpunkcyjne 10 pkt.
- w większości poprawna składnia i frazeologia, zgodna z normą fleksja, nieliczne usterki leksykalne oraz nieliczne błędy ortograficzne i interpunkcyjne 5 pkt.

V. SZCZEGÓLNE WALORY PRACY (8-6-4-2-0 punktów)

Temat 2: Wykorzystując znany mit o Prometeuszu oraz załączony tekst Zbigniewa Herberta „Stary Prometeusz”, przedstaw i oceń ideę poświęcenia się jednostki dla dobra ogółu.

I. ROZWINIĘCIE TEMATU (można przyznać maksymalnie 51 punktów, nie przyznajemy punktów cząstkowych)

1. Prezentacja mitu

- a) etymologia imienia bohatera („przewidujący”) 3 pkt.
- b) genealogia rodu tytana – syn Japeta i Temidy, brat Atlasa i Epimeteusza, ojciec Deukaliona (nie znamy matki Deukaliona, prawdopodobnie – Pronoja /wg antycznego komentatora / była żoną Prometeusza) 3 pkt.
- c) stworzenie człowieka 3 pkt.
- d) kradzież ognia z niebieskiego spichlerza 3 pkt.
- e) podstęp tytana jako odwet za podarek Dzeusa – Pandorę 3 pkt.
- f) zemsta Dzeusa – przykucie tytana do skały Kaukazu (wg różnych wersji: codziennie przylatywał zgłodniały orzeł i wyjadał mu wątrobę, która wciąż odrastała/ orzeł przylatywał co trzy dni i wyżerał serce Tytana) 3 pkt.
- g) uwolnienie tytana przez Heraklesa na polecenie Dzeusa 3 pkt.
- h) ostateczne wyzwolenie Prometeusza – zrzeczenie się przez Chirona swojej nieśmiertelności 3 pkt.

2. Konteksty pozalekturowe – (punkty przyznaje się za podanie przynajmniej jednego kontekstu), np.: 3 pkt.

- tragedia Ajschylosa – „Prometeusz skowany”
- poematy Karla Spittlera – „Prometeusz i Epimeteusz”, „Prometeusz cierpliwy”
- tragedia liryczna Gabriela Fauré – „Prometeusz”
- wiersz J.W. Goethego „Prometeusz”
- reinterpretacja legendy greckiej autorstwa André Gide’a – „Prometeusz źle skowany”

3. Zdefiniowanie prometeizmu (punkty przyznaje się za definicję bliską jednej z wymienionych) 3 pkt.

- postawa indywidualnego buntu przeciwko Bogu
- poświęcenie się w imię szczęścia ludzi
- cierpienie za ideę

4. Prometeizm jako jedna z charakterystycznych cech postawy romantycznej 3 pkt.

5. Idea prometeizmu w literaturze polskiej (kontekst lekturowy) 3 pkt.

(punkty przyznaje się za podanie przynajmniej jednego przykładu)

- *Dziady, cz. III* Adama Mickiewicza
- *Kordian* Juliusza Słowackiego
- *Hymny* Jana Kasprowicza

6. Prezentacja prometejskich postaw bohaterów (punkty przyznaje się za prezentację jednego bohatera) 3 pkt.

- Konrada w scenie Wielkiej Improwizacji
- Kordiana w monologu na Mont Blanc
- podmiotu lirycznego w hymnie „Dies irae”

7. Interpretacja tekstu mitu Zbigniewa Herberta

- a) nawiązanie do mitu (motywu literackiego) i kontynuacją historii Prometeusza 3 pkt.
- b) wskazanie rekwizytów mitycznych (ogień, orzeł) lub przywołanie postaci mitycznej (Prometeusz) 3 pkt.
- c) Prometeusz na starość próbuje odnaleźć i określić swoje miejsce w historii ludzkości. Został filozofem. Rozważa rewolucyjną koncepcję zmiany dziejów (w myśl dialektyki marksistowskiej – walka sprzecznych ze sobą sił jest gwarantem postępu) 3 pkt.
- d) metafora ognia:
 - prometejski ogień jest życiodajną siłą, chroni i ogrzewa ludzkie domostwa 3 pkt.
 - degradacja olimpijskiego ognia przez wprowadzenie go do kuchni 3 pkt.
 - ogień niebios pożerający miasta znalazł się w ręku człowieka, który wykorzystał go – podobnie jak bogowie – do umacniania swojej dyktatorskiej władzy, człowiek uczynił go śmiertcionośną bronią 3 pkt.
- e) pozorna stabilizacja życia:
 - mityczny buntownik na starość jak gdyby akceptuje życie w niewolniczym systemie 3 pkt.
 - godzi się z wykorzystaniem owocu swego buntu do poskramiania zbuntowanych 3 pkt.
- f) nowa forma buntu – śmiech (punkty przyznaje się za podanie przynajmniej jednego elementu) 3 pkt.
 - ironiczny – wynikający ze świadomości, że jego ofiara okazała się banalna
 - cichy, bowiem rozmiary jego buntu są niewielkie
 - skuteczny, bowiem daje poczucie /namiastkę/ wolności

8. Ocena

- a) tragizm jednostek poświęcających się w imię wolności i szczęścia innych (filantropia ofiarnicza) 3 pkt.
- b) konieczność – uwarunkowana etycznie – krzewienia idei buntu przeciw złu, tyranii, niesprawiedliwości i w imię wartości wyższych 3 pkt.

UWAGA: model nie narzuca porządku wypowiedzi zdającego. Oczekujemy refleksji i wniosków synonimicznych wobec modelu.

II. KOMPOZYCJA (maksymalnie 10 punktów, nie przyznajemy punktów częściowych)

- podporządkowana zamysłowi interpretacyjnemu, funkcjonalnemu wobec tematu, spójna wewnętrznie, przejrzysta i logiczna; pełna konsekwencja w układzie graficznym 10 pkt.
- uporządkowana według przyjętego kryterium, spójna; graficzne wyodrębnienie głównych części 5 pkt.

III. STYL (maksymalnie 10 punktów, nie przyznajemy punktów częściowych)

- jasny, żywy, swobodny, zgodny z zastosowaną formą wypowiedzi; urozmaicona leksyka 10 pkt.
- zgodny z zastosowaną formą wypowiedzi, na ogół jasny; wystarczająca leksyka 5 pkt.

IV. JĘZYK (maksymalnie 21 punktów, nie przyznajemy punktów częściowych)

- poprawna, urozmaicona składnia i frazeologia, zgodna z normą fleksja i ortografia, rzadko pojawiające się błędy interpunkcyjne 21 pkt.
- poprawna, urozmaicona składnia i frazeologia, zgodna z normą fleksja, sporadycznie pojawiające się błędy ortograficzne i interpunkcyjne 10 pkt.
- w większości poprawna składnia i frazeologia, zgodna z normą fleksja, nieliczne usterki leksykalne oraz nieliczne błędy ortograficzne i interpunkcyjne 5 pkt.

V. SZCZEGÓLNE WALORY PRACY (8-6-4-2-0 punktów)